

*Ilija Nikezić: „Protivvazdušna odbrana
u lokalnim ratovima“*

*U izdanju Biblioteke »SAVREMENA VOJNA MISAO«
Vojnoizdavačkog zavoda uskoro izlazi iz štampe obimna i
aktuelna knjiga PROTIVVAZDUŠNA ODBRANA U LO-
KALNIM RATOVIMA.*

*U želji da svoje čitaoce zainteresuje za ovo izdanje,
Redakcija »Vojnog dela« je odlučila da iz knjige objavi
dva pitanja — u kojima autor razmatra upotrebu novih
ubojnih sredstava za napad iz vazduha i izvodi zaključke
o elektronskim dejstvima kao bitnoj komponenti savreme-
nog vazdušnog rata.*

*Upotreba novih ubojnih sredstava za napad
iz vazduha*

Iz navedenih podataka o novim ubojnim sredstvima za napade iz vazduha, koja su primenjena u savremenim lokalnim ratovima, pored već rečenog, mogu se izvući još neki bitni zaključci.

1) Neposrednim ili posrednim angažovanjem SAD u lokalnim ratovima snažno je izražena tendencija usavršavanja klasičnih ubojnih sredstava za napad iz vazduha ne samo u američkom ratnom vazduhoplovstvu nego i u vazduhoplovstvima ostalih velikih sila. Njihova ubojna moć, za poslednjih deset godina je veća za deset i više puta i ima tendenciju stalnog uspona. Ta moć nije uslovljena samo povećanom količinom eksploziva bombi i raketa koje nose

savremeni avioni, nego povećanom preciznošću pogađanja, uvođenjem televizijskog i laserskog vođenja bombi i raketa, te novim vrstama eksploziva velike razorne snage.

2) Povećanjem ubojne moći klasičnih sredstava za napad iz vazduha smanjuje se potreba i verovatnoća za upotrebom nuklearnih borbenih sredstava taktičke namene, čija bi upotreba uvek sadržala veliki stepen rizika eskalacije rata.

3) Vođene rakete vazduh-zemlja i vođene vazduhoplovne bombe predstavljaju ubuduće osnovna klasična ubojna sredstva za napad iz vazduha. Do sada su sa ovim sredstvima bili naoružana, uglavnom, ratna vazduhoplovstva članica NATO i Varšavskog ugovora, te još nekih visokorazvijenih zemalja, ali treba očekivati upotrebu ovih sredstava i u armijama drugih zemalja.

4) Primena vođenih bombi i raketa otežana je u uslovima izraženog reljefa, vegetacije i pokrivenog zemljišta, slabije vidljivosti i noću. Sistem vođenja — televizijsko, a naročito lasersko, imaju svoja ograničenja (osetljivost na slabe meteorološke uslove), a u navedenim uslovima otežano je i pronalaženje cilja. To su razlozi, pored ostalog, koji ukazuju da će se još dugo zadržati klasična nevođena ubojna sredstva.

5) Helikopteri su korišćeni za dejstvo nevođenim raketama (osim vođene protivtenkovske rakete »tou« — Tow — o čemu će još biti reči). Treba očekivati da će helikopteri i dalje masovno upotrebljavati nevođene rakete i bombe. Mogućnost postavljanja na helikopter velikog broja nevođenih raketa sa dovoljno moćnim bojnim glavama i plotunskim gađanjem, u izvesnoj meri, kompenzira njihovu nedovoljnu preciznost.

6) U slučaju neke buduće agresije realno je očekivati upotrebu svih navedenih i sličnih vrsta ubojnih sredstava. Napad iz vazduha po objektima na teritoriji (skladištima oružja, municije, goriva i maziva; fabrikama za proizvodnju oružja, municije i eksploziva i pratećim industrijskim objektima, naročito metalurškim kombinatima, električnim centralama, rudnicima; postrojenjima hemijske industrije i građevinskog materijala; komunikacijama i objektima na njima; mostovima, usecima i železničkim stanicama; lukama) vršili bi se vođenim raketama i vazduhoplovnim bombama veće razorne moći, a kad je reč o objektima manjih razmera i otpornosti, i nevođenim vazduhoplovnim bombama i raketnim zrnima vazduh-zemlja.

Napade na aerodrome, vatrene položaje artiljerijsko-raketnih jedinica PVO, položaje radarskih osmatračkih stanica, centre veze

i komandna mesta neprijatelj bi vršio pretežno vođenim raketama vazduh-zemlja.

Napade na ovakve vrste objekata neprijateljska avijacija će izvoditi sa većih daljina od objekata napada, izbegavajući na taj način zonu vatre jedinica protivvazdušne odbrane. Dejstvo po slabije bra-
njenim aerodromima i elementima vazdušnog osmatranja i javlja-
nja vršiće i nevođenim ubojnim sredstvima (raketama i bombama),
pa i topovsko-mitraljeskom vatrom.

7) U četvrtom arapsko-izraelskom ratu u borbi protiv tenkova uspešno su upotrebljene vođene rakete »meverik« i »tou«. Prva iz aviona, a druga iz helikoptera. Treba očekivati dalju tendenciju usa-
vršavanja vođenih raketa vazduh-zemlja za borbu protiv oklopno-
-mehanizovanih jedinica, naročito korišćenje helikoptera nosača vo-
đene protivtenkovske rakete. Sem toga, treba očekivati i usavrša-
vanje kasetnih i rasejavajućih vazduhoplovnih protivtenkovskih
bombi i mina, kojima se, velikim brojem malih kumulativnih bombi
ili mina mogu zasipati velike površine zemljišta.

8) Za dejstvo po ostalim jedinicama oružanih snaga neprijatelj
bi upotrebio različita ubojna sredstva, zavisno od borbene radnje
koju vrši, veličine jedinica i stepena zaštićenosti (utvrđenosti) —
»ananas« (šrapnel) bombe za dejstvo po jedinicama na maršu, u re-
jonima koncentracije ukoliko ne bi bile ukopane, bombe punjene
eksplozivnim aerosolom za dejstvo po jedinicama i objektima na
privremeno zaposednutoj teritoriji.

9) Usavršavanje postojećih i iznalaženje novih ubojnih sred-
stava za napad iz vazduha stalno je praćeno usavršavanjem nosioca
tih sredstava (aviona i helikoptera) i novim postupcima pri izvođe-
nju napada (izbegavanje dolaska aviona u neposrednu blizinu cilja,
elektronsko ometanje sredstava PVO pre napada, kratko zadržava-
nje u zoni dejstva borbenih sredstava PVO po principu vođenja »lan-
siraj i zaboravi«).

10) Kvalitetno nova ubojna sredstva za napad iz vazduha uslov-
ljavaju izmenu u taktičkim postupcima avijacije pri izvođenju na-
pada na objekat. Ta okolnost uslovljava i radikalnu promenu načela
o grupisanju jedinica PVO pri odbrani jednog objekta. Avion nosi-
lac vođenih raketa mora biti tučen (uništen — oboren) na većoj vi-
sini i daljini sa koje vrši lansiranje ubojnog sredstva. Radi toga kla-
sično grupisanje jedinica isključivo neposredno uz objekte u većini
slučajeva ne obezbeđuje uspešnu odbranu objekta. Osobito kad avi-
jacija napada objekat vođenim raketama i bombama.

1) Ograničenja koja sada postoje pri upotrebi vođenih bombi
i raketa (reljef, vegetacija i pokrivenost zemljišta, slabija vidljivost,

meteorološki uslovi, noć i sl.) biće sve manja ali ne i sa tendencijom potpunog iščezavanja u skoroj budućnosti. Oдавde izvlačimo dve važne pouke za naš sistem PVO.

Prvo. Potrebe za primenom mera protivvazdušne zaštite ostaće trajne. Međutim, i mere protivvazdušne pasivne zaštite moraju se transformisati (primena nove tehnologije i postupaka u izradi kolektivnih i individualnih skloništa; pri ukopavanju u toku priprema i izvođenja borbenih dejstava; maskiranje, naročito operativno; usavršavanje sistema osmatranja vazdušnog prostora, javljanja i uzbuđivanja; brži i efikasniji način otklanjanja posledica od udara iz vazduha i preduzimanje niza drugih mera u toku i posle vazdušnog napada).

Drugo. Masovne i originalne mere protivvazdušne pasivne zaštite su umanjile efekte dejstva američke avijacije u Vijetnamu. Međutim, iz tog bi bilo pogrešno zaključiti da dobro organizovana »pasivna protivvazdušna odbrana« može uvek kompenzirati nedostatak »aktivne« PVO, tj. vatreno dejstvo protiv ciljeva u vazduhu. Naprotiv, usavršavanje ubojnih sredstava za napad iz vazduha imperativno nameće potrebu za savremenim i masovnim borbenim sredstvima PVO (protivavionskim raketama, lovačkom avijacijom i savremenom protivvazdušnom artiljerijom).

12) Preciznost i razorna moć novih ubojnih sredstava za napad iz vazduha osobito je pogodna za izolaciju bojišta. U savremenim operacijama posle ostvarenja prevlasti u vazduhu, težište dejstva avijacije agresora prenosi se na izolaciju bojišta. To se ostvaruje udarom po operativno-strategijskim rezervama, komunikacijama i objektima na njima, po većim skladištima oružja, municije i pogonskog goriva, po snagama pojačanja pri njihovom pokretu ka frontu i dr.

Posledice ovakvih udara avijacije mogu biti višestruke. Agresor će pokušati da osujeti manevar taktičko-operativnim i operativno-strategijskim sastavima i da oteža snabdevanje snaga na frontu.

Dakle, pojava novih ubojnih sredstava za napad iz vazduha i njihov način upotrebe (dejstvo sa većih daljina od objekta napada, i do 100 km) ističe vredno načelo početnog grupisanja, naročito na operativno-strategijskom nivou. I ne samo to. Pošto su mobilizacija i strategijski razvoj dve značajne strategijske radnje čije je uspešno izvršenje uslovljeno i dejstvom avijacije agresora, nužno je uneti u sistem mobilizacije i doktrinu strategijskog razvoja nove elemente koji bi smanjili posledice dejstva avijacije u početnom periodu rata.

13) Hemijsko oružje je postalo faktor sa kojim treba u lokalnim ratovima realno računati.

U dilemi nuklearna ili hemijska sredstva, očigledno je da su u lokalnim ratovima prevagnula ova druga. Vijetnamski rat je, sa stanovišta primene hemijskog oružja, poljuljao veru u snagu međunarodnih konvencija o zabrani upotrebe hemijskog oružja i produbio sumnje u njihovo poštovanje. Sjedinjene Američke Države su flagrantno prekršile postojeće međunarodne pravne norme i dugogodišnji moratorijum nad upotrebom hemijskog oružja¹. U Vijetnamu je definitivno razbijena iluzija o selektivnoj primeni bojnih otrova isključivo po vojnim ciljevima. Pokušaji tumačenja međunarodno-pravnih propisa na način koji opravdava zločinački akt SAD koje su upotrebile hemijska borbeno sredstva u Indokini, svetsko javno mnjenje je osudilo. Hemijsko oružje upotrebljeno u Indokini ne može se podvesti pod pojam »policijskih otrova«, »otrova za onesposobljavanje«. Vijetnamski primer ne može se uporediti ni sa jednim »incidentom« koji se posle prvog svetskog rata na polju primene bojnih otrova dogodio, ni po obimu ni po osnovnim motivima koji su tu primenu pokrenuli. Ovakav zaključak dajemo na osnovu nekih statističkih podataka iz vijetnamskog rata.

Ukupno je u Južnom Vijetnamu, usled primene bojnih otrova, do 1969. godine bilo oko 18.000 smrtnih slučajeva, od čega 6.000 žena i dece. Sa teškom kontaminacijom i ozledama bilo je oko 200.000 lica i oko 300.000 grla stoke. Kontaminirano je hebricidima oko 22.000 km² površine Južnog Vijetnama, Kambodže i Laosa. Zbog primene hebricida ukupna poljoprivredna proizvodnja u Južnom Vijetnamu opala je za 30%, a kod nekih značajnih i osetljivijih biljaka i za 40%.² U Vijetnamu je vođen pravi zločinački »hemijski rat« protiv

¹ Odredbe o zabrani upotrebe hemijskih i bioloških borbenih sredstava u ratne svrhe sadržane su u više međunarodno-pravnih akata. Jedan od najstarijih propisa iz tog dometa je IV haška deklaracija iz 1907. godine o zabrani upotrebe zrna »koja imaju jedino za cilj širenje zagušljivih i otrovnih gasova« (čl. 23a). Posle prvog svetskog rata (1925. g.) donešen je Ženevski Protokol o zabrani upotrebe u ratu otrovnih, zagušljivih ili sličnih gasova, kao i bakterioloških sredstava. Pošto je bilo različitih tumačenja pravila iz Ženevskog Protokola, Generalna skupština OUN je 5. 12. 1966. godine donela Rezoluciju kojom ... »poziva sve države da se striktno pridržavaju principa i ciljeva Protokola koji se odnosi na zabranu upotrebe u ratu otrovnih zagušljivih i drugih gasova kao i bakterioloških sredstava, a koji je potpisan u Ženevi 17. 6. 1925. godine osuđuje svaki postupak koji bi bio u suprotnosti sa ovim ciljevima.

² Leitenberg M.: *America in Vietnam: Statistics of a War*, Survivavle, 6/1972, str. 268. Međutim, *The Air War in Indochina*, Boston, 1972 (rad Studijske grupe za izučavanje vazdušnog rata — str. 253), daje da je do kraja 1970. samo u Južnom Vijetnamu zasuta jednom ili više puta površina od 21.000 km² pokrivena šumom. Sem toga, dejstvom vazduhoplovnih bombi velikog kalibra, bačenih u cilju raščišćavanja rejonu na sletanje helikoptera, uništeno je šuma na površini od 470 km². Sem toga (isti, str. 249), u cilju uređenja aerodroma, skladišta i drugih vojnih objekata raščišćeno je od celokupnog rastinja (drveće, maki, poljoprivredne kulture) preko 3035 km².

nezaštićenog naroda, pri čemu su hemijska sredstva prvenstveno upotrebljena protiv nevojnih ciljeva.

Iz ovoga izvlačimo značajnu pouku. Neophodno je još u miru, kada se priprema teritorija za vođenje opštenarodnog rata, imati ovu činjenicu u vidu. Veoma je značajna i opremljenost armije savremenim sredstvima detekcije, zaštite i dekontaminacije. Jer, upotrebom savremene avijacije stvorena je baza za praktično neograničeno dejstvo bojnim otrovima kako u odnosu na dubinu napadnute teritorije tako i u odnosu na upotrebljene količine raketa, savremene lovce — presretače i protivavionsku artiljeriju s radarsko-računarskom grupom) od značaja su iskustva iz lokalnih ratova. S tog gledišta korisno je istaći nekoliko bitnih karakteristika.

Elektronska dejstva

1. Sva iskustva iz lokalnih ratova ukazuju na zaključak da bi protivnik, u svim varijantama eventualne agresije na našu zemlju, imao protivnika ratno vazduhoplovstvo koje bi bilo naoružano savremenim uređajima za elektronsko izviđanje i ometanje.

Radi toga, sve naše procene o efektima dejstva agresora iz vazduha moraju polaziti od ove pretpostavke. Iz ovog zaključka sledi praktična imperativna mera koju treba ugraditi u naš sistem PVO — celokupna obuka posada i taktičkih jedinica PVO mora se prevashodno temeljiti na radu u uslovima snažnog protivničkog elektronskog izviđanja i ometanja.

2. Realno je pretpostaviti da bi agresor u nastojanju da parališe naš sistem PVO u prvim časovima agresije upotrebio neke već poznate uređaje za elektronsko izviđanje i ometanje. Međutim, treba očekivati neprekidno usavršavanje tih sredstava i konstrukciju novih uređaja. U tu svrhu vodeće sile blokova ulažu znatna finansijska sredstva i angažuju veliki deo naučnog potencijala zemlje.³ Sa ovim sredstvima naoružavaju se u većoj ili manjoj meri i mnoge članice blokova.

Vodeće sile blokova, i kada nisu direktno angažovane u vođenju oružane borbe u lokalnom ratu, savremenim elektronskim sredstvima »vrše usluge« svojim saveznicima angažovanim u lokalnom ratu — najčešće u vidu elektronskog izviđanja.

³ Prema proceni senatora Viljema Proksmajera koju je dao 1970. godine SAD su utrošile za pet godina rata u Indokini (1967. do 1971. godine) samo na senzore i opremu vezanu za ovu vrstu uređaja za elektronsko izviđanje 2 milijarde dolara (M. Kler: *Rat kome nema kraja*, VIZ, Beograd 1975, str. 206).

Ove činjenice nas upućuju na potrebu stalnog praćenja razvoja elektronskih sredstava. Moramo poći od pretpostavke da bi agresor, iako u mirnodopskim uslovima nema u naoružanju najsavremenija sredstva za elektronsko izviđanje i ometanje, neposredno pred agresiju ili u momentu agresije dobio i takva sredstva od vodeće sile ili bloka, ili bi se vršilo elektronsko izviđanje i ometanje za račun agresora, bez ili čak i sa povredama našeg vazdušnog prostora. U takvim uslovima ratovanja, taktičko-tehnički postupci jedinica za vazdušno osmatranje i javljanje i jedinica protivvazdušne odbrane moraju se menjati. S toga gledišta rizična je primena bilo kakvih šablona. U svakom slučaju neprijatelj mora biti iznenađen postupkom koji može imati tehnički (kada su u pitanju borbena sredstva — radari, stanice za vođenje raketa) ili taktički (kada se radi o jedinici PVO — lovačkoj eskadrili raketnoj ili artiljerijskoj bateriji — divizionu) karakter. Neki navedeni primeri iz lokalnih ratova mogu biti od koristi, pod pretpostavkom da se ne prenose šablonski.

Originalnost taktičkih postupaka jedinica PVO uslovljena je nizom faktora, a među najvažnije spadaju: 1) poznavanje karakteristika, mogućnosti i načina upotrebe protivničkih elektronskih sredstava; 2) uvežbanost jedinice da dejstvuje u uslovima elektronskog ometanja; 3) postojanje jedinica PVO sa borbenim sredstvima različitih karakteristika (koja mogu dejstvovati i u uslovima elektronskog ometanja); 4) blagovremeno uređenje teritorije za potrebe PVO (naročito postojanje velikog broja uređenih položaja za radarske i raketne jedinice i aerodroma lovačke avijacije radi brzog manevra, a i radi operativnog maskiranja) i vešto korišćenje prirodnih uslova za ublažavanje efekata elektronskog dejstva protivnika; 5) prilagođenost sistema komandovanja i veza i sadejstva jedinica PVO konkretno datim uslovima elektronskog rata.

Originalnost tehničkih postupaka, pored navedenih faktora, uslovljena je i uvođenjem savremenih tehničkih uređaja u naš sistem PVO. Poslednji lokalni ratovi vođeni su uz primenu savremenih elektronskih sredstava, ali su pokazali da neki elektronski sistemi (uređaji) za protivdejstva od sukoba do sukoba zastarevaju. Pilot na protivničkom avionu i operator na vlastitim (zemaljskim) elektronskim uređajima sistema PVO sve više su zaposleni veoma opasnom igrom ometanja i protivometanja u delićima sekunde. Ko će u takvoj igri izaći kao pobednik, pored umešnosti, obučenosti i borbenog morala, u mnogome zavisi i od primene savremenih (adekvatnih) tehničkih rešenja. Taj problem treba sagledati i sopstvenom tehnologijom i naučnim potencijalom ga rešavati. Jer, mnogi problemi iz ovog domena ne mogu se rešavati nabavkom iz inostranstva

ili otkupom licenci. Niko ne prodaje najnovije uređaje za elektronska dejstva i protivdejstva. A, osim toga, i onaj ko prodaje nije isključeno da se nađe u ulozi agresora. Radi toga treba biti spreman da se vlastitim snagama rešavaju svi problemi elektronskog rata.

3. U najznačajnija saznanja o iskustvima iz poslednjih lokalnih ratova, naročito u Indokini, spada prikupljanje podataka pomoću senzora.

U slučaju agresije na našu zemlju neprijatelj bi koristio avijaciju i helikoptere za bacanje raznih vrsta senzora u pozadinu i na privremeno posednutu teritoriju. Pored toga, avioni (helikopteri) upotrebljavali bi se i kao centri za retranslaciju podataka koji se prikupljaju pomoću senzora. Laka borbena avijacija i helikopteri iz sastava kopnene vojske koristiće se, pored ostalog, i za izviđanje pomoću senzora.

Od posebnog značaja je saznanje o mogućnosti korišćenja senzora i različitih vrsta radara za stvaranje tzv. »elektronske ograde« oko vazduhoplovnih i drugih baza i objekata neprijatelja na privremeno zaposednutoj teritoriji.

Primenom tih sredstava, agresor koji ih poseduje unosi nov kvalitet u oblasti izviđanja. To branioca stavlja u poziciju da primenjuje odgovarajuće taktičke (a kada je moguće i tehničke) postupke koji će paralisati ili ublažiti efekte primene elektronskog dejstva. Otuda ima razloga da zaključimo da se neka naša iskustva iz NOR-a u ovom pogledu prevaziđena naročito kada se radi o pripremama i izvođenju napada na naseljena mesta i utvrđene objekte neprijatelja na privremeno zaposednutoj teritoriji.

Iskustvo pokazuje da je primena elektronskih sredstava za obezbeđenje vazduhoplovnih i drugih baza agresora znatno usložila pripremu i izvođenje napada na takve i slične objekte. Podsetimo se da su na takve postupke agresora oslobodilačke snage Južnog Vijetnama brzo i efikasno reagovanje upotrebom raketnih bacača sa domtom 10 i više km i odgovarajućom taktikom izvođenja napada (korišćenje podzemnih tunela za prilaz bazama, brza dejstva snažnom vatrom iz raketnih bacača i brzo sklanjanje pod zemlju radi zaštite od dejstva iz vazduha). Na taj način, a i primenom nekih drugih mera oslobodilačke snage su izbegle »elektronsku ogradu«, a protivnik je često dovođen u zabludu i njegovi udari su bili uprazno.

4. Naše jedinice naročito teritorijalne odbrane moraju se još u miru obučavati za dejstvo na objekte čije je obezbeđenje slično ili jače od onog koje je bilo u Južnom Vijetnamu. To naročito važi za napade na aerodrome i heliodrome koje će neprijatelj imati na našoj teritoriji.

Jasno je da nam niko neće dati podatke o svojim senzorima i tehničkim karakteristikama sredstava i sistema za izviđanje i ometanje. To su podaci koje sve zemlje čuvaju u najvećoj tajnosti. Ali, ipak se, na osnovu podataka tehničke prirode iz strane literature i na osnovu podataka iz lokalnih ratova, koji se neprekidno vode, mogu sagledati bitne osobine i tendencija razvoja elektronskih sredstava za izviđanje. Takve podatke treba analizirati i teorijski uopštavati, tako da budu dostupni komandama, štabovima i jedinicama koje bi ih kroz razne forme stručne obuke koristile.

5. U uslovima sve veće primene metoda »specijalnog rata«, primena različitih sredstava »elektronskog rata« sve je izraženija i ima tendenciju stalnog usavršavanja.

Naša zemlja zbog svog geostrategijskog položaja, karaktera društveno-političkog sistema i njene nesvrstane politike stalno je izložena, sa većim ili manjim intenzitetom raznim pritiscima, uz primenu najraznovrsnijih metoda specijalnog rata. Savremena elektronska sredstva pružaju mogućnost neprijatelju da dođe do mnogih podataka o našim oružanim snagama i sistemima oružja u nas, bez angažovanja klasične agenturne mreže. Radio-izviđački i radarski centri na teritoriji susednih država su po svojoj funkciji paktovskog karaktera, jer većina država naših suseda (osim Albanije i Austrije, te Grčke koja je, verovatno, samo privremeno van NATO) pripada jednom ili drugom paktu. To praktično znači da su ovi centri opremljeni savremenim elektronskim uređajima za radarsko izviđanje, radio-prisluškivanje (prisluškivanje radio-veza i radio-relejnih veza), radio-goniometrisanje, a u prigraničnim pojasevima i televizijsko izviđanje. Pored toga, obaveštajni centri su u mogućnosti da koriste i savremene transportne avione koji lete preko naše zemlje za elektronsko izviđanje. Ove okolnosti moraju biti prisutne u svim našim merama i postupcima koji su u vezi sa jačanjem sistema opštenarodne odbrane.

6. Nema sumnje da je jedan od osnovnih ciljeva elektronskog i drugog izviđanja usmerenog prema našoj zemlji prikupljanje podataka o sistemu PVO, a naročito otkrivanje karakteristika elektronskih sredstava u jedinicama protivavionskih raketa, jedinicama VOJIN, kao i karakteristika radio i radio-relejnih uređaja koji se koriste u sistemu komandovanja.

Nije suvišno podsetiti da neprijatelj još u miru vrši elektronsko izviđanje svih sredstava i sistema ratne tehnike čije funkcionisanje bazira na emitovanju i prijemu signala posredstvom elektromagnet-skih talasa. Sva ta sredstva neprijatelj bi, na osnovu prikupljenih

podataka o njihovim karakteristikama, ometao još na samom početku agresije.

Da bi se naša savremena elektronska sredstva mogla ometati neposredno u toku pripreme agresije i sa početkom agresije neprijatelj mora poznavati osnovne parametre tih sredstava, a pre svega njihove opšte tehničke i eksploatacione karakteristike, način njegovog rada i taktičku namenu, kao i mogućnosti korišćenja taktičko-tehničkih mera za zaštitu od ometanja. Saznanja o mogućnostima protivnika nalažu preduzimanje odlučnijih mera za zaštitu sistema PVO, a i drugih sistema (naročito sistema veza) od elektronskog izviđanja sa teritorije susednih zemalja.

7. Sem toga, pored primene raznih mera elektronskog ometanja elektronskih sredstava, neprijatelj će pokušati da ih fizički uništi, pre svega dejstvom iz vazduha, a pokušaćće i primenom diverzantskih jedinica. Iz toga izvlačimo zaključak kako o potrebi fizičkog obezbeđenja tako i o potrebi veće neposredne protivvazdušne odbrane ovih sredstava, a naročito radarskih osmatračkih stanica, radio-relejnih čvorišta i položaja artiljerijsko-raketnih jedinica PVO (na visinama na kojima ne mogu da dejstvuju).

Naše mogućnosti da dejstvom avijacije uništavamo protivnička elektronska sredstva relativno su ograničene, ali su veoma povoljne kada dejstvujemo sa teritorijalnim i partizanskim jedinicama po njegovim sredstvima na privremeno zaposednutoj teritoriji, a u izvesnim slučajevima i šire. Te mogućnosti treba maksimalno koristiti.

I. M.